

ΧΡΗΣΤΟΣ Α. ΣΑΡΤΖΕΤΑΚΗΣ

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΚΕΙΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ

www.sartzetakis.gr

Ομιλία της Προέδρου της Δημοκρατίας Κατερίνας Σακελλαροπούλου

Δευτέρα, 7 Φεβρουαρίου 2022

Ο βίος του Χρήστου Σαρτζετάκη υπήρξε άρρηκτα συνδεδεμένος με σημαντικές στιγμές του τόπου μας. Τέκνο της Μακεδονίας, με καταγωγή κρητική, άνθρωπος της ευθύνης, της νομιμότητας και της αλήθειας, αποτέλεσε διαχρονικό υπόδειγμα και σύμβολο δικαστικού λειτουργού. Έγινε μέρος και της δικής μου παιδικής μνήμης, λόγω της φιλικής και συναδελφικής σχέσης που τον συνέδεε τότε με τον πατέρα μου στη Θεσσαλονίκη. Την ταραγμένη δεκαετία του '60, η υπόθεση Λαμπράκη τον ανέδειξε σε προσωπικότητα διεθνούς ακτινοβολίας, χάρη στο ήθος και την αδιαπραγμάτευτη ανεξαρτησία που επέδειξε στην άσκηση των καθηκόντων του. Η ηρωική φιγούρα του νεαρού ανακριτή με το καθαρό και αποφασισμένο βλέμμα πήρε τη θέση που της άξιζε στη σύγχρονη πολιτική μας ιστορία, τη λογοτεχνία, τον κινηματογράφο. Δίδαξε την αξία της προσωπικής ηθικής, της αμερόληπτης κρίσης και της άκαμπτης αντίστασης

απέναντι σε κάθε πίεση, τιμώντας όχι μόνο το λειτούργημά του, αλλά την ίδια τη Δημοκρατία, ως μια κοινότητα δικαιοσύνης. Την αρετή του αυτή την πλήρωσε με βαρύ τίμημα στα χρόνια της Δικτατορίας. Απολύθηκε από το δικαστικό σώμα, βασανίστηκε στο ΕΑΤ-ΕΣΑ και φυλακίστηκε χωρίς δίκη.

Η Μεταπολίτευση αντάμειψε τον Χρήστο Σαρτζετάκη με το ανώτατο αξίωμα και εκείνος μετέγραψε σε αυτή του την πορεία, στην Προεδρία της Δημοκρατίας, την ευσυνειδησία και την προσήλωση του δικαστή στην ορθή εφαρμογή του κανόνα. Λειτούργησε συναινετικά και θεσμικά σε περιόδους υψηλής πολιτικής έντασης, σεβόμενος την αποστολή και τα συνταγματικά όρια της θέσης του. Έμεινε πιστός στο γράμμα και τον τύπο του νόμου, στην πιο βαθιά πεποίθησή του, που τον ενέπνευσε και τον καθοδήγησε σε όλη τη διάρκεια της ζωής του. Καταδεικνύοντας, με την έμπρακτη στάση του, τη θεμελιώδη σημασία της ευθυκρισίας και της αυστηρής αναφοράς μας στο δίκαιο, ιδίως όταν αυτό δοκιμάζεται. Ο Χρήστος Σαρτζετάκης επιτέλεσε το καθήκον του, ατομικά και με αυτάρκεια, όπως ο ίδιος χαρακτηριστικά ανέφερε, και πέρασε στην ιστορία.

Αποχαιρετάμε σήμερα με συγκίνηση έναν άξιο λειτουργό της δικαιοσύνης και αφοσιωμένο υπηρέτη της πατρίδας.

Καλό του ταξίδι!

Ομιλία της Προέδρου του Αρείου Πάγου Μαρίας Μ. Γεωργίου

Υποκλίνομαι κυριολεκτικά, εκ μέρους του δικαστικού σώματος της πατρίδας μας στον δικαστικό λειτουργό Χρήστο Σαρτζετάκη του Αντωνίου και της Πετρούλας. Την αναφορά στους γονείς του είμαι βέβαιη πως ο ίδιος θα επιθυμούσε, γιατί ήταν οι ήρωες των παιδικών του χρόνων, η πηγή των ιδιαίτερων χαρισμάτων της πολυσχιδούς προσωπικότητας του, λόγω της οποίας το λειτούργημα μας ο Έλληνας Δικαστής κατέλαβε στις συνειδήσεις των Ελλήνων, των Ευρωπαίων και όχι μόνον τη θέση που σε κάθε κράτος δικαίου επιβάλλεται να έχει. Άλλωστε ο ίδιος στο λόγο του στις 13-5-1986 στο αντίστοιχο του Αρείου Πάγου Ανώτατο Δικαστήριο της Γαλλίας είπε «άσκησα το ευγενέστερο λειτούργημα και με την υψηλότερη αποστολή, που υπάρχει επί της γης όντας επί μακρά έτη και μένοντος πάντοτε εις τα βάθη του πνεύματος και της καρδιάς μου ένας από εσάς». Η επιλογή μου από τις αξιολάτρευτες αγαπημένες του Έφη και Πετρούλα όχι μόνον να είμαι στην πιο σημαντική, την πιο μεγαλειώδη της επίγειας διαδρομής κάθε ανθρώπου μυσταγωγία, αλλά και να βρίσκομαι σ' αυτό το βήμα τιμά το

δικαστικό σώμα της πατρίδας μας της Ελλάδας που λατρεύατε, αγωνισθήκατε, βασανισθήκατε για να διατηρήσει τη θέση που της αξίζει στην οικουμένη ως γενέθλιας χώρας της Δημοκρατίας του Πολιτισμού της Ευρώπης και της οικουμένης.

Προσωπικά δεν σας γνώρισα! Όμως πριν συμπληρώσω τα επτά μου χρόνια και για χρόνια μετά άκουγα το όνομά σας από τους γονείς μου και την πρόσφυγα από την Προύσα γιαγιά μου. Η τελευταία είχε τη σοφία να μου μιλήσει για σας γλαφυρά κι έτσι σας θαύμασα.

Τον Αύγουστο του 1976 φοιτήτρια της Νομικής παρακολούθησα με ιδιαίτερο ενδιαφέρον την υπόθεση Ρολφ Πόλε και κράτησα στο αρχείο μου την εμπειριστατωμένη αιτιολογία σας που οδήγησε το Συμβούλιο του Πενταμελούς Εφετείου Αθηνών στην κατά πλειοψηφία απόρριψη της αίτησης της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας για έκδοσή του.

Από την είσοδό μου στο δικαστικό σώμα και για χρόνια μετά υπήρχε νοητή επικοινωνία μαζί σας, γιατί οι δημοσιευμένες στα νομικά περιοδικά αποφάσεις, στις οποίες ήσασθαν εισηγητής, ήταν όχι μόνον για μένα αλλά για όλους του συναδέλφους μου δικαστές της πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης διδαχή για την άρτια ανταπόκριση στο έργο σας.

Ο αείμνηστος Χρήστος Σαρτζετάκης είχε πλούσια επιστημονική και φιλοσοφικά επεξεργασμένη κατάρτιση βεβαίως στα νομικά αλλά και σε πολλά άλλα πεδία γνώσης. Ήταν και φιλόσοφος! επαληθεύοντας έτσι τα αναφερόμενα από τον Πλάτωνα «η Πολιτεία ευημερεί όταν οι άρχοντες φιλοσοφούν «γνησίως και ικανώς» και όταν η πολιτική δύναμη συμπίπτει με τη φιλοσοφία».

Είχε στρατευθεί ήδη από τα φοιτητικά του χρόνια ευθύς μετά τη φρίκη του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου στην ευρωπαϊκή ιδέα με ενεργό συμμετοχή στην Ευρωπαϊκή κίνηση των φοιτητών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ο λόγος του στις 15-11-1988 στο Ευρωκοινοβούλιο ενόψει της Προεδρίας της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί πολυσήμαντο πνευματικό πόνημα. Επέλεξα ένα μικρό απόσπασμα απ' αυτόν «Το όραμα της Ηνωμένης Ευρώπης έχει κατακτήσει τους λαούς μας. Αλλά εις την εκουσία αυτή συσσωμάτωσι προσέρχονται οι εθνικές μας κοινότητες κάθε μία με την ιδική της εισφορά, βεβαίως όμως όχι για να αποξενωθή από

αυτήν, ούτε για να απεμπολήσει το παρελθόν της. Είναι γνωστόν, ότι οι ελληνικές εισφορές είναι οι αρχαιότερες...

Η Ευρώπη γονιμοποίησε στην Ελλάδα, δεν νοείται χωρίς την Ελλάδα. Η ουσία της είναι Ελλάδα, αφού ολόκληρη η πολιτιστική της συγκρότησι και τα ιδεώδη της, τα πάντοτε ζωντανά και επίκαιρα, είναι πρωτεύοντως ελληνικά».

Εάν η ιστορία των θεσμών είναι ιστορία ανθρώπων, αναμφισβήτητα ο Χρήστος Σαρτζετάκης έγραψε πολλές από τις ωραιότερες σελίδες της νεώτερης δικαστικής ιστορίας της πατρίδος μας, στις οποίες περιλαμβάνονται οι αφορώσεις την ανάκριση εκ μέρους του ως Πρωτοδίκην Θεσσαλονίκης της υπόθεσης της δολοφονίας του βουλευτή Γρηγόρη Λαμπράκη και της επικίνδυνης σωματικής βλάβης του επίσης βουλευτή Γεωργίου Τσαρουχά.

Στις 14 Φεβρουαρίου 1986 στον λόγο που εκφώνησε στα πλαίσια του επίσημου πανηγυρικού εορτασμού των 150 χρόνων λειτουργίας του Αρείου Πάγου μεταξύ άλλων ανέφερε « το πολιτικό δαιμόνιο του Μεγάλου Ελευθερίου Βενιζέλου διέλαμψε, με το να οπλίση θεσμικώς, και με διάταξη που περιελήφθη ήδη εις το Σύνταγμα του 1911 και έκτοτε δεν εγκαταλείφθηκε, την λειτουργία της δικαιοσύνης με αληθινά απρόσβλητη ανεξαρτησία, ανεξαρτησία, που τόσο κατοχυρωμένη σε κανένα άλλο Κράτος του κόσμου ο δικαστής δεν διαθέτει... Η ανεξαρτησία αυτή επιβάλλεται, να καθοράται στις αληθινές της πάντοτε διαστάσεις...

Η αληθινή ανεξαρτησία απαιτεί σοβαρότητα και μόνον βιώνεται, αθόρυβα και ασκητικά, και αυτό καθημερινά και ασταμάτητα με την κατά συνείδηση επιτέλεσι του καθήκοντος σε κάθε χωρίς καμία απολύτως εξαίρεσι, υπόθεσι μικρή ή μεγάλη, σημαντική ή ασήμαντη, πλούσιου ή φτωχού, αφέντη ή υπηρέτη, άρχοντος επιφανούς ή άσιμου πολίτου. Η αληθινή ανεξαρτησία υπάρχει μόνον, όταν ο Δικαστής μπορεί, για κάθε υπόθεσι που δικάζει, σ' ένα υποθετικό μέσα στο forum της συνειδήσεώς του διάλογο με τον κάθε διάδικο, δικαιολογημένα να του ειπή: «Μη φοβάσαι καθόλου, συνάθρωπέ μου, ο άνθρωπος, που θα αποφασίση για την περίπτωσή σου, δεν έχει άλλη φροντίδα παρά να αποκαλύψη στο μέτρο των δυνάμεών του, ποιος, σύμφωνα με τους νόμους που θεσπίσθηκαν νόμιμα

από την εθνική μας κοινότητα, έχει δίκαιο ή άδικο! Γι' αυτό ο δικαστής σου ζει και υπάρχει!»

«Γένοιτο!». Ήταν η τελευταία λέξη του στον υπέροχο και πάντοτε επίκαιρο αυτό λόγο.

Έγινε, αείμνηστε, ακέραιε συνάδελφε! Οι Δικαστές στην Ελλάδα λειτουργούν ανεξάρτητα με την έννοια που ακριβώς και θαυμαστά εσείς προσδιορίσατε!

Τώρα θα είσθε σε συμπόσιο Αθανασίας πια μεταξύ άλλων, πια με όλους τους απελθόντες Προέδρους της Δημοκρατίας μας, τους Γεώργιο και Ανδρέα Παπανδρέου, Κωνσταντίνο Μητσοτάκη, Χαρίλαο Φλωράκη και για τη διεύθυνση του διαλόγου ενδεχομένως να βρίσκεται σε αντιπαράθεση ο Πλάτωνας με τον Κωνσταντίνο Τσάτσο.

«Πορεύθητι εν ελευθερία, επιτελών το καθήκον ως έζησες, διακεκριμένε, αλησμόνητε συνάδελφε αγαπημένε σύζυγο, λατρεμένε πατέρα.

Έφη, Πετρούλα και συγγενείς, μεταξύ των οποίων, η τροφός κατά τα χρόνια της φυλακής του, αγαπημένη ξαδέρφη Αικατερίνη Σαρτζετάκη, τα συλλυπητήρια μας είναι δεδομένα.

Έφη, Πετρούλα ευθυκρισία και δύναμη στη διαχείριση του πολύτιμου αρχείου του αγαπημένου σας. Η επιστήμη που η καθεμιά σας διαπρέπει εξασφαλίζει το άρτιο αποτέλεσμα για χάρη της Ιστορίας!

Ομιλία του Καθηγητού Δημοσίου Δικαίου Πανεπιστημίου Πειραιώς Θεόδωρου Ι. Παναγόπουλου

Ασθμαίνων από συγκίνησιν και καταβεβλημένος από το άλγος του οδυνηρού μηνύματος της κοιμήσεώς Σου, ευρίσκομαι σήμερον ενώπιον της σορού Σου Σεβαστέ Πρόεδρε και πολύτιμε φίλε, σκοπεύοντας να υπενθυμίσω ορισμένα ολιγότερο γνωστά περιστατικά από τον κύκλο της ζωής σου.

Όταν τον Οκτώβριο του 2017 ήμουν μεταξύ των εκλεκτών παρουσιαστών του σπουδαίου διτόμου έργου σου υπό τίτλον: ΕΠΙΤΕΛΩΝ ΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝ ΜΟΥ στον ιστορικό χώρο της οικίας του Εθνάρχου Ελευθερίου Βενιζέλου στα Χανιά, το οποίο εβραβεύθη από την Ακαδημία Αθηνών κρίνοντάς το ως δείγμα εμβριθούς, εξονυχιστικής και θαρραλέας ανακριτικής στάσεως είχα ομιλήσει για τον Χρήστον Σαρτζετάκη τον Ελληνικό έχων υπ' όψιν μου και τον θαυμασμόν Σου στον Μεγάλο Αλεξανδρινό. Είχα επισημάνει τότε:

*Εδώ που έφθασες
πολύ από τον κοινό τον κόσμο απέχει
εις το σκαλί αυτό για να πατήσεις
πρέπει με το δικαίωμά σου νάσαι*

*πολίτης εις των ιδεών την πόλι
και δύσκολο στην πόλι εκείνην είναι
και σπάνιο να σε πολιτογραφήσουν*

Σήμερα συγκεντρωνόμεθα όλοι εδώ παρευρισκόμενοι κατά την Εξόδιον Ακολουθίαν Σου προσευχόμενοι δια την ανάπαυσιν της ψυχής Σου, εκπρόσωποι της Πολιτείας και φίλοι Σου για να αναπολήσουμε τον βίον Σου και παραφθείροντες τον Μεγάλο Αλεξανδρινό που τόσον ηγάπησας και εμελέτησας προσωρινώς Σε αποχαιρετούμε, δεν Σε λησμονούμε και Σε εγκαθιστούμε στο κέντρον της καρδιάς μας.

*Αποτελεί κοινόν τόπον ότι
προϊόντος του χρόνου σε μερικούς ανθρώπους έρχεται
η μέρα που πρέπει το μεγάλο ΝΑΙ ή το μεγάλο ΟΧΙ να πούνε
Τότε φανερώνεται αμέσως όποιος τόχει
έτοιμο μέσα του το ΝΑΙ και λέγοντάς το πέρα
πηγαίνει στην τιμή και στην πεποίθησή του.*

Ο αρνηθείς δεν μετανοιώνει. Αν τον ρωτήσουν πάλι ΟΧΙ θα λεγε.

Το Όχι στον βίο Σου το συνήθιζες, διότι Σε εχαρακτήριζε η δωρική ρήση: ΕΠΙΤΕΛΩΝ ΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝ ΜΟΥ.

Είτε ως αδέκαστος Δικαστής, είτε ως Ανώτατος Πολιτειακός της πατρίδος μας Άρχων.

*Τιμή σε εκείνους όπου στην ζωήν τους
ώρισαν να φυλάσσουν Θερμοπύλες!*

Θερμοπύλες είναι μεταξύ άλλων η επιτέλεσις του καθήκοντος αποδόσεως Δικαιοσύνης από τους ορκισμένους Ταγούς της σύμφωνα με τον νόμο και την συνείδησή τους. Δυστυχώς, συν τη ροή του χρόνου δεν είμεθα απολύτως βέβαιοι για την συνεχή λυσιτελή φύλαξη των Θερμοπυλών.

Είναι επίσης γνωστόν, ότι κατά την διάρκειαν του βίου Σου, είχες την ευλογία πολλάκις και επώδυνη την μία μέρα άλλη μονότονη, απaráλλακτη να μη ακολουθεί. Τούτο διότι διεξήγαγες συνεχώς αγώνα και έντονη προσπάθεια, έστω και εάν η γνώμη Σου ευρίσκετο στην μειοψηφία της δικαστικής διασκέψεως ή Σε οδηγούσε αδίκαστο στη φυλακή. Η στάση σου αυτή αποτελεί πλέον σημείον αναφοράς για τους νεωτέρους Δικαστές για την εμπέδωση της Ανεξαρτησίας της Δικαιοσύνης.

Σε κυρίευε το:

*Αλλα ζητάει η ψυχή σου, γ'άλλα κλαίει
Τον Έπαινον του Δήμου και των Σοφιστών,
Τα δύσκολα και τα ανεκτίμητα Εύγε
πάντα εσκέπτεσο και αναζητούσες.
Και τι ζωή χωρίς αυτά θα κάνεις;*

Με την φιλοσοφίαν αυτήν επορεύθης. Όχι μόνον κατά την διακονίαν Σου στην Δικαιοσύνην, αλλά και κατά την διακονίαν Σου στο Ανώτατο Πολιτειακό Αξίωμα της Ελληνικής Δημοκρατίας σε περίοδο μάλιστα χαλεπή, εντόνου πολιτικής αστάθειας με συνεχείς εκλογικές διαδικασίες.

Προσέθεσα όμως στο όνομά σου τον επιθετικό προσδιορισμό Ελληνικός, παρμένο και πάλιν από τον Μεγάλον Αλεξανδρινό και οφείλω ως νομικός να αιτιολογήσω την σκέψη μου αυτήν.

Όταν λοιπόν κάποτε σε ηρώτησαν προκειμένου να Σε τιμήσουν ποίαν αισθάνεσαι ως ισχυρότερη ρίζα της καταγωγής Σου αυτήν της Κρήτης ή της Μακεδονίας, απήντησες χωρίς δισταγμόν, μία την Ελληνικήν.

Ελληνικός, διότι όταν μία ακόμη φορά η ελληνική γλώσσα περιορίζετο στα Σχολεία Μ. Εκπαιδεύσεως παρότρυνες έναν άλλο διακεκριμένο Έλληνα, τον τότε Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων αείμνηστο Αντώνη Τρίτση να επαναφέρει την Ελληνική γλώσσα στο επίκεντρο της εκπαιδεύσεώς μας, ώστε οι Έλληνες μαθητές να μη υστερούν των νέων της Ηπειρωτικής Ευρώπης, οι οποίοι διδάσκονται τα Αρχαία Ελληνικά και νιώθουν υπερηφάνεια για την παιδείαν τους.

Ελληνικός, διότι δεν επεδίωξες την εύνοια των πολλών, αλλά την κρίση των αγαπώντων μετά λόγου γνώσεως την Πατρίδα, λέγοντας την άλλη αλησμόνητη ρήση, ότι «*Η Ελλάς είναι Έθνος ανάδελφον*» και συνεπώς δεν θα πρέπει να αναμένουμε συνδρομήν των άλλων, αλλά μόνοι μας ενωμένοι να οδηγήσουμε την Πατρίδα μας εμπρός.

Ελληνικός, διότι συνεπλήρωσες το γνωστόν «*Η Ελλάδα ανήκει στους Έλληνες*» με την ρήση ότι θα πρέπει πρωτίστως «*οι Έλληνες να ανήκωμεν εις την Ελλάδα*». Λόγοι διαχρονικοί, οι οποίοι υποδεικνύουν την ανάγκη παραμερισμού του κυριάρχου ελληνικού ΕΓΩ προ του κοινού της Πατρίδος μας συμφέροντος.

Είσαι τέλος Ελληνικός, διότι υπήρξες έτι το άριστον. *Ιδιότητα δεν έχει η ανθρωπότητα τιμιωτέραν εις τους Θεούς ευρίσκονται τα πέραν.*

Εκ βαθέων εκφράζω τα βαθύτατα συλλυπητήριά μου στην επί δεκαετίες πολλές αγαπημένην ομόζυγόν Σου Έφη, η οποία αποτελούσε το σταθερόν σου στήριγμα, όπως επίσης στην αγαπημένη σου θυγατέρα Πετρούλα για την οποία ήσουν υπερήφανος για τις εξαιρετικές της σπουδές και την σταδιοδρομίαν της, όπως και στον αγαπημένον σου γαμπρό Μάνο για την χαρά που σου προσέφεραν με τον πρόσφατον γάμον τους. Δε λησμονώ και την αγαπημένη σου πιστή εξαδέλφη Κατερίνα.

Σεβαστέ Πρόεδρε

Όταν σε ανύποπτο χρόνο συζητούσαμε για τον ενδεχόμενο Αποχαιρετισμού με είχες διαβεβαιώσει ότι θα με άκουγες. Είμαι λοιπόν σίγουρος ότι άκουσες τους λόγους της καρδιάς μου. Σε ευχαριστώ για την φιλία που μου προσέφερες!

Ας είναι ελαφρύ το χώμα της Αττικής γης που θα σε σκεπάζει. Καλήν αντάμωση!